

'מלכת הכיתה' קרן שפילשר

אורה קראוס

קרן שפילשר עוסקת בתערוכה זו בתופעה חברתית המתרחשת בחברת הילדים, ובמסווה דק בחברת המבוגרים – מלכת הכיתה.

המלכה היא בדרך כלל תלמידה מצטיינת וכשרונית, עדינה למראה, יפה ורזה, ששולטת בעפפוף ריסיה על כל ילדי הכיתה המשולה למלכה. המלכה נוהגת כשליטה הרודה בשאר הילדים. התנהגותה מאופיינת לעתים קרובות ברוע ובאלימות מילולית. זוהי מלכה שאינה מוכתרת בכתר זהב, אך מתנהגת ככזו. מאחוריה מתנהלת עדת סגניות ומעריצות, הרבות על הזכות לאחוז בשולי גלימתה המטפורית.

שפילשר מעידה על עצמה כי תמיד רצתה להיות מלכת הכיתה, אך למרות שאיפותיה ומאמציה הדבר לא קרה. היא מאמינה שיש חוט מקשר בין יופי, רזון ורוע לבין מלכת הכיתה. יופי נחשב למעלה המקנה למי שניחן בה יתרונות ניכרים.

הרזון הוא חלק מהיופי, ובצירופו של הרוע בשלים התנאים להכתרת ילדה למלכה. מכיוון שלדעת שפילשר היא לא הייתה מספיק יפה, לא מספיק רזה ובעיקר לא מספיק רעה, לא הפכה למלכת הכיתה.

בתערוכה זו מחדדת שפילשר את נושא הבריונות של 'מלכת הכיתה', ומעבירה את מסריה בדרך היתולית. ציוריה, המלווים באירוניה עצמית ובהומור, מתווים מעין אוטוביוגרפיה בקומיקס, עשירה בצבעוניותה ובעלת טקסט מינימאלי. היא מסתערת על פני כל חלל התצוגה ויוצרת מגוון רחב של מקבצים בצבעי אקריליק, גואש וטושים. האמנית עוברת בקלילות מהמניאטורה לציורי קיר ענקיים ומפליאה ליצור אלמנטים חזותיים, שלא נראו עד כה בעבודותיה. ציורה עולה על הקירות, על נייר, קרטון ובד, על קלפי בובות 'בראץ' (קלפים פופולאריים המשמשים את בנות הטיפש עשרה) ועל תמונות קיטש אנונימיות שנקנו בשוק הפשפשים. כל האמצעים האלה משמשים כמצע להתבטאותה האמנותית.

שפילשר, שעסקה רבות ברזון ובהערצה למלכת הכיתה, מספרת:

"ככל שהערצתי גברה, כך גם נדחיתי על ידה. לא בכדי אני מכורה לבובות 'ברבי' ולבובות 'בראץ'."

בובת ה'ברבי', שנולדה ב-1950, היא בובה לבנה

(מאוחר יותר הופיעה גם כשחורה), בלונדינית, רזה, מוגדרת מינית ומזוהה עם חלומן של נערות רבות.

בובות ה'בראץ', שנולדו בעקבות בובות ה'ברבי', עכשוויות ועדכניות יותר. בבובות אלה מרוכזות כל התכונות של אידיאל הנשיות האמריקאית והן אחת הדוגמאות הבולטות לשלטון רודני תקופתי. בובות אלה הפכו למעין איקונין המסמל את דמות האשה הנכונה, שאליה נדבקו האנורקסיות, הבולמיות וכל השאר.

בתערוכתה בונה שפילשר עולם חדש מתוך הריסות הישן. היא חוזרת לנקודת הקלקול על מנת לתקן, לגדול ולהתעצם בדרכה למעלה. היא עוברת תהליך של הזדככות ומנסה להשתחרר מהכתבות לנורמות חיים ומסגידה לאיקונות.

אחד המקבצים המוצגים בתערוכה יוצר יומנים פרטיים, המורכבים מדפים

מצוירים, שעליהם מרחיבה שפילשר: "דפים אלה הם כמו פתקאות קטנות של מספרי טלפון. מעולם לא היו לי יומנים רגילים. במקום כתיבה ביומן ציירתי על פתקאות. היומנים שבתערוכה משקפים חוויות יומיומיות – היחסים שלי עם הזולת, האהבות והאכזבות שלי, המשפחה, החלומות והפחדים שלי". למרות ששפילשר מכריזה שהיא נחשפת ביומניה, בהתבוננות מעמיקה יותר נצפים היומנים כסתומים וכטעונים. כמו בכל עבודותיה גם כאן הדמויות המופיעות הן גרוטסקיות, ולחלקן פנים מחוקות. הצבע הנוזל ברבים מרישומיה משול לדמעות המשתרעות על פני כל המצע. הטקסט המופיע ביומנים, הכתוב בעברית ובאנגלית, לרוב קטוע ורק רומז על אמירה שאינה נאמרת בשלמותה. על הצופה מוטל להשלים את החסר.

חלק מהיומנים מצויר בשחור-לבן וחלקם צבעוני מאוד. בין היומנים יש קולאז'ים - ציורים שעליהם מודבקים תצלומים הגזורים מספרי ילדים וממגזינים שבהם מופיעים שחקני קולנוע וסלבריטאים למיניהם, כאלה שהאמנית תמיד רצתה להידמות להם.

במקבץ אחר יוצרת שפילשר שלוש סדרות יוצאות דופן העוסקות בבובות 'בראץ', שאותן היא מגדירה כ"מלכות הכיתה". בתת-הכרתה היא מגיעה למסקנה ש"מאחורי הדימוי, מאחורי הקלישאה ומאחורי הקלעים, אותה מלכה היא בסופו של דבר אדם הנוצר עימו סודות, פחדים ואהבות, והיא אינה מורמת מעם". באחת מהסדרות מציירת האמנית על קלפי משחק שבהם מופיעות בובות 'בראץ'. היא משתלטת על בובות ה'בראץ', משנה את פניהן, חותרת תחתיהן, מתעללת ביופיין ועושה בהן כבשלה. הן כבר אינן יפות ומלכותיות אלא מעוותות, חייתיות ובעלות שיניים טורפות. בדרך זו נוקמת האמנית את נקמתה המתוקה בבובות העדכניות, ומחסלת באופן טוטאלי את השבונה עם העבר.

בסדרה נוספת מצוירות בובות ה'בראץ' המקוריות על כל סממניהן האופייניים, אולם הפעם הן מרוקנות מכל צבע. הכלי היחיד שנעשה בו שימוש הוא העיפרון. הסדרה מלווה בטקסט המדבר על זהות עצמית, על דימוי עצמי ועל שליטה. גם בעבודות אלה שפילשר היא השליטה העושה בבובות ככל העולה על רוחה, בכישורים שאין לא לבובות ולא למלכות - כישוריה המנצחים של שפילשר האמנית.

בובות ה'ברבי' ובובות ה'בראץ' הגיעו אלינו מהתרבות האמריקאית, הכובשת כמעט את כל העולם בשל חוזקה, עושרה ויופייה. בדומה לנתיניה של מלכת הכיתה מחזר העולם אחרי תרבות זו, מחקה אותה ורוצה להידמות לה.

אמריקה, מלכת הכיתה *

אמריקה היקרה, אני רוצה להיות לך לחברה, רוצה להגיד לך שלום/ אל תגנזי לי חלום/ הושיטי לי יד/ אל תשאיריני לבד/ אמריקה, מלכת הכיתה היקרה/ כל שתעשי – אתמוך/

על כל שתרצי – אדרוך/ בין אם טוב או רע/ אהיה לך לחברה/ כשלא אוהב מנהגיך/

אהיה שם למחוא כף/ כשאת פורשת כנף/ אהיה שם להצדיע/ אפילו אם השחר טרם

הפציע.....

מחבר אנונימי*